

Mester Béla

Valóban örült volt-e Johanna?

Egy 16. századi gyilkosság anatómiája.

Előre is elnézést kérünk az olvasótól, de egy nagyon érdekes, mondhatni világtörténelmi esemény logikus bemutatásához, a téma kifejtése, érthetővé tétele és a világos okfejtés miatt a sok név és évszám közlése elengedhetetlen. Technikai megjegyzésként közöljük, hogy a zárójeltes részben, ha uralkodókról van szó, akkor az illető uralkodási dátumait közöljük, ha nem királyokról van szó, abban az esetben a születési és halálozási dátumot adjuk meg.

Fotó: Internet

Az alábbi írásban az olvasó számára azt tisztázzuk először, hogy kiről nem szól a cikkünk.

1./ A magyar történelemből ismert Johanna, aki András felesége volt, és 1343-tól Nápoly királynője. András herceg, Károly Róbert királyunk kisebbik fia volt, akit nápolyi összeesküvők 1345. szeptember 18-án megöltek. A gyilkosságban Johanna egyértelműen bűnrészes volt.

2./ Volt még egy Johanna nevű nápolyi királynő (1414-1435), de ő, amint látjuk már a XV. században uralkodott.

3./ Navarrai I. Johanna (1274-1305), 1285-től IV. (Szép) Fülöp (1285-1314), felesége, és így francia királyné. Ő volt X. Lajos, I. János, V. Fülöp, IV. Károly édesanyja.

4./ Szent Johanna, ismertebb nevén Jeanne d'Arc (1412-1431. május 30. Rouen), Franciaország nemzeti hőse.

Ezzel voltaképpen elértünk a főszereplőnkhez, a spanyol Johannához. Johannát nagyon sok jelzővel ellátták, ami az elmeállapotára vonatkozik: örült, elmebeteg, skizofrén, bolond, nekrofil (sic!), depressziós, melankolikus, pszichózisban szenvedő stb. Mindez onnan ered, hogy a történészek szakmunkáikban, kortörténeti összefoglalóikban, országtörténeti áttekintésükben és még lehetne sorolni a publikációs formákat, tehát mindazokban a művekben, amelyekben a spanyol történelem korai részével foglalkoznak, és megemlítik Johanna nevét, automatikusan veszik át egymástól ezeket a dehonesztáló, minősítő jelzőket, anélkül,

hogy a dolgoknak alaposan utánanéznének és egy kicsit logikusan elgondolkodnának, netán más szakemberekkel konzultálnának (esetünkben orvosok!). Azután az történik, hogy nehegy ugyan az a kifejezést használják, mint a kollégáik, ezért adott jelenségekre szinonimákat keresnek, csak úgy önkényesen, miközben nincsenek tisztában vele, hogy ezek a jelzők, kifejezések olykor egymástól teljesen eltérő betegségeket jelölnek!

A XV. századi két nagy spanyol államban, Kasztília-Leónban és Aragóniában a Trastámaradinaszia két rokon ága uralkodott. Az előbbieken Izabella (1474-1504), az utóbbiban Ferdinánd (1479-1516). 1469. október 19-én kötöttek házasságot Valladolidban. 1479-ben létrehozták az egységes Spanyolországot, amelyhez a Pireneusi-félsziget nagyobb része mellett 1492-től Granada, a Baleárok, Szardínia, Szicília, 1504-től a Nápolyi Királyság, 1512-től a Navarrai Királyság egy része tartozott. VI. Sándor pápától 1496-ban a „Katolikus királyok” címet kapták. Tíz gyermekük született, Johanna volt a harmadik a sorban. A másodszülött Juan volt a trónörökös, de ő 1497. október 4-én meghalt anélkül, hogy gyermeke született volna. Így az elsőszülött lány, Izabella lépett előre a trónöröklésben, de ő gyermekágyi lázban elhunyt 1498. augusztus 25-én. Igen ám, de neki született egy fia második férjétől I. Manuel portugál királytól, három nappal az anyja halála előtt: Miguel. Most ez a kisfiú lett a spanyol trón várományosa. Ám Miguel nem egészen két évesen, 1500. július 20-án távozott az élők sorából. Így a már Burgundia hercegnőjeként, a spanyol királyi pár harmadszülött gyermekeként, Johanna vált a trónörökösévé, húszévesen. Johanna 1479 november 6-án született Toledóban. Gyermekkoráról annyit tudunk a spanyol történészekről, hogy egyháziak nevelték, és oktatták, testvéreivel együtt. Már korán feltűnt komolyságával, zárkózottságával. A kortársak szerint alacsony termetű, törekeny, karcsú volt, nagy sötét szemekkel, vörös-szőke hajjal. Érzékeny és érzéki volt, rendkívüli szépséggel rendelkezett. Jó testi egészségnek és kondíciónak örvendett. Polykónyan beszélt latinul, olaszul és németül, házasságkötése után megtanult még franciául (!) is. A zene volt a kedvenc tárgya, nagyon jól játszott két hangszeren (a vihuela nevű gitárszerű, vonóval és pengetéssel megszólaltatható húros hangszeren, és a clavichord nevű, a zongora egyik elődjének tekinthető billentyűs hangszeren). Ismerete a kortárs klasszikusokat és a humanista tudós Rotterdami Erasmusszal levelezett filozófiai témákról. És nem csupán Erasmus csodálta magas intelligenciáját.

Most tekintsünk vissza az

időben, megvizsgálva azt, hogy hogyan alakult Johanna magánélete. 1493-ban Johanna szülei és I. Miksa német-római császár (1493-1519) szövetséget kötöttek, melynek része volt gyermekeik eljegyzése: Johanna - Fülöp, Juan - Ausztriai Margit. Ezek az eljegyzések, később házasságkötések tisztán politikai okokból jöttek létre, a franciák ellen. 1496 szeptemberében érkezett Johanna a Burgundi Hercegségbe. Amikor 1496. október 20-án találkoztak, hevesen egymásba szerettek, és még aznap egy kolostori káplán össze is adta őket. Házasságuk nagyon boldog volt, kölcsönösen szerették egymást. Bár Fülöpnek az udvarhölgyek iránti érdeklődése Johannát féltékenyvé tette, volt némi civakodás közöttük emiatt. Házasságukból hat gyermek született, két fiú, akik később német-római császárok lettek (V. Károly, I. Ferdinánd) és négy lány, akik királynék lettek.

Amint fentebb láttuk (Miguel halálával), 1500-ban Johanna mint asztúriai fejedelemné, a spanyol trón várományosa lett. Még abban az évben hazautaztak Németalföldről Spanyolországba, és 1502. május 22-én a toledói katedrálisban lettek a cortes, a kasztíliai rendi gyűlés előtt a megfelelő esküket, így a cortes trónörökösöknek (!) ismerték el őket. 1504. november 26-án meghalt Kasztíliai Izabella, rákban. Izabella a végrendeletében Johannát jelölte meg örökösének. A kasztíliai cortes elismerte Johannát és férjét Fülöpöt új királyoknak. De! Johanna apja ugyan őt Kasztília királynőjének nyilvánította, de a hatalmat, mint régens Ferdinánd akarta gyakorolni. Hogy mennyire nem akarta átengedni a hatalmat

Fotó: Internet

sem Fülöpnek, sem fiának Károlynak (ha nagykorú lesz), egyáltalán a Habsburgoknak, abból is látható, hogy 1505-ben újabb házasságot kötött. XII. Lajos unokahúgát, Germaine Foix-t vette feleségül, hogy fiú utóda legyen. Ezen vágya teljesült is 1509. május 3-án Juan infáns megszületésével, aki így Johannát megelőzve lett a spanyol koronák várományosa. De Ferdinánd reménye még aznap, a kisfiú halálával szertefoszlott. Fülöp viszont nem volt hajlandó a hatalmáról lemondani, így hosszú tárgyalás után létrejött a Salamanca-i megegyezés, 1505. november 24-én, ami szerint Fülöp és Johanna Kasztília királyaként lett elismerve Ferdinánd részéről, azzal a kikötéssel, hogy Ferdinánd állandó régens (governador), ha Johanna és Fülöp nem tartozkodik Kasztíliában. A hatalomért tovább folyt a küzdelem, senki sem akarta, hogy végül kiszoruljon abból. Voltaképpen Fülöp és Ferdinánd küzdött a trónért. Fülöp 1506-ban elnyerte a kasztíliai rendek többségének támogatását. Így született meg a Villafila-i szerződés, amely szerint Ferdinánd lemondott a kasztíliai korona országai fölötti régensségről, és visszavonult Kasztíliából. Ezzel sikerült egy polgárháborút elkerülni, nem utolsósorban Gonzalo Jimenez de Cisneros, Toledo érseke közvetítésével. Fülöp az egész hatalmat akarta elérni (ti. teljes Spanyolország, azaz Kasztília-León és Aragónia fölött). Azt tervezte, hogy Johannát elmebetegé és kormányzásra alkalmatlanná nyilvánítja. De a kasztíliai főnemesség és a városok ezt vitatták, így Fülöp terve megfeneklett, azért is mert a cortes 1506. július 12-én Valladolidban hódolatát fejezte ki Johannának, mint törvényes és kormányzásra alkalmas királynőjüknek! Két hónappal később, 1506. szeptember 25-én meghalt I. Fülöp király, huszonnyolc évesen. Újra felmerült a régensség kérdése. Egy régens tanács alakult. Johanna önállóan akart, mint Kasztília ideiglenes királynője uralkodni, de a régens tanács elnöke Cisneros érseknek fenntartásai voltak Johannával szemben: egészségi, és vallásosságával kapcsolatos vélt problémák miatt. Így meghívta Ferdinándot, hogy vegye át a régensséget. 1509. februárjában (nápolyi hadjárata után) Ferdinánd elrendelte Johanna fogságát, bezáratta a Tordesillas-i királyi palotába. Ezzel megpecsételődött Johanna sorsa. 1516. január 23-án elhunyt Aragóniai Ferdinánd. Végrendelete szerint ezzel Johanna lett Aragónia királynője. De ehelyett a korábbi homályos rendelkezések szerint két régens gyakorolta a hatalmat Kasztíliában és Aragóniában, míg Fülöp és Johanna fia Károly nagykorú nem lesz. Károly 1516-ban átvette a hatalmat (1506 óta Burgundia hercege) egész Spanyolország felett, amit a cortes azzal a kikötéssel fogadott el, hogy amikor Johanna újra egészséges lesz, ő a törvényes királynő, így ő csak addig uralkodótárs lehet. De Károly a korábbi uralkodói sorrendről szóló oklevelet átírta, meghamisította! Ez államcsíny volt - Josep Pérez és Manuel Fernández Álvarez spanyol történészek megállapítása alapján.

Johannára visszatérve. 46 évet töltött el fogságban. A kezdeti időszakban vele volt hatodik gyermeke Katalin, aki 1507. január 14-én született, fogságban. Ott nőtt fel, míg 1524-ben feleségül ment III. János portugál királyhoz.

Johanna még harmincegy évet élt, de milyen körülmények között! A személyzet, akiknek mindenben segítenie kellett volna őt, inkább nevezhetők kínzóinak, felvigyázóinak rossz értelemben. Amikor mosdatták, gyakran nem figyeltek a víz hőmérsékletére, úgy hogy a lábai, a háta, ülepe összeégtek, azután elkezdtek nedvesedni, gennyesedni. Így a forrászövetkezetben úszkösödés lépett fel. Halála 1555. április 12-én következett be. Megváltás volt számára.

Johanna, amint írtuk, fiatal korában szenzibilis volt. Férje halála sokként érte. És amit műveltek vele, mint törvényes uralkodónővel! Éles eszű, művelt,

Fotó: Internet

intelligens nő volt. Nem véletlenül ragasztották rá a címben szereplő jelzőt, ki akarták zárni a hatalomból. Gondoljunk bele, micsoda óriási birodalom örököse volt, a teljesség igénye nélkül: Kasztília-León, Aragónia, Nápolyi Királyság, Szicília, Szardínia, Mallorca, Korzika, Burgundia-Németalföld, az újonnan felfedezett Közép- és Dél-Amerika stb...

Johanna nem az egyetlen személy volt a történelemben, akinek a családtagok és rokonok hatalmi megszállottsága miatt falak mögött kellett eltűnnie. Végül is a méreg és az orgyilkosság is a 15. és 16. században a politikai ellenfelek eltüntetésének klasztrikus eszközei voltak. Vagy ráfogják és terjesztik, hogy kormányzásra képtelen, mert örült. Azért sem állja meg a helyét az „örültség” feltételezése, mert mind a hat gyermeke semmilyen terheltséget, elme-

betegséget nem örökölt. Egészséges emberek voltak. A korszakkal foglalkozó két történész megállapítása meglehetősen biztonságosan igaz, helytálló. Ha Johanna férfi lett volna, nem fogták volna rá, hogy örült. Magától értetődően óriási birodalmat örökölt volna, hatalmas kincsekkel. A királyságra születésétől kezdve felkészítették volna. Se „Szép” Fülöpnek, se Ferdinándnak, se Károlynak nem jött volna az az „örült” ötlete, hogy jogos örökségét elvitassák tőle. Az írás végére akartam hagyni a legdöbbentesebb dolgot. Azt, hogy mindez a férje, az apja és a fia követte el, ők tették földi pokollá egy intelligens, tehetséges, okos, teljesen egészséges, és igenis uralkodásra alkalmas fiatal nő életét! Ideje lenne hát, azt a dehonesztáló, igaztalan, valótlan jelzőt a neve elől elhagyni.